

„ÖRIZD A MÚLTAT, ALAKÍTSD A JELENT, ALKOSD A JÖVŐT”

“PRESERVE THE PAST, SHAPE THE PRESENT, CREATE THE FUTURE”

„ČUVAJ PROŠLOST, OBLIKUJ SADAŠNJOST, STVARAJ BUDUČNOST”

CESZNAK VADÓC KLAUDIA

MA, osztálytanító

Csáki Lajos Általános Iskola, Topolya, osztálytanító

klaudiacesznakvadoc@gmail.com

ÖSSZEFOGLALÓ • A tanulmány a hagyományok és a népi kultúra közösségi megőrzésének és továbbadásának kérdéskörét vizsgálja egy konkrét életút bemutatásán keresztül. Középpontjában egy házaspár több évtizedes munkássága áll, akik tevékenységükkel meghatározó szerepet vállaltak a helyi közösség kulturális életének alakításában, valamint a hagyományok élő módon történő továbbadásában. A kutatás célja annak feltárása, hogy miként valósul meg az informális tanulás a hagyományörző tevékenységek során, és hogyan válik a mindennapi gyakorlat a tudásátadás egyik legfontosabb színterévé. – A tanulmány mellett érvel, hogy a hagyományok átadása nem kizárólag intézményes keretek között valósulhat meg. Munkám elméleti keretét a belenevelődés elve adja, amely azt írja le, miként válik az egyén a közösség normáinak, szokásainak és értékrendjének hordozójává. Ezt a folyamatot a Szuhankó házaspár példáján keresztül vizsgáltam, hiszen életútjuk jól mutatja, hogyan lehet valaki a hagyományok természetes továbbvivője, ami nem csupán tudatos döntés, hanem belső meggyőződés és élő gyakorlat is egyben.

KULCSSZAVAK • **élettörténet, helyi kultúra, hagyományátadás, belenevelődés**

BEVEZETÉS

Egy pedagógus életműve nem csupán a tantermek falai között válik marandóvá, hanem azokban az értékválasztásokban és közösségi folyamatokban is, amelyekhez értékrendjével, szakmai figyelmével és személyes jelenlétével hozzájárult. Raffai Judit tanárnő munkásságát a helyi hagyományok iránti elkö-

teleződés, valamint az élő közösségi értékek támogatása is jellemezte. Kiemelt figyelemmel kísérte és aktívan segítette azokat a kezdeményezéseket, amelyek a népi kultúra megőrzését és továbbadását szolgálták. Ebben a folyamatban különösen fontos szerepet töltött be a bajsai Szuhanó házaspár munkájának támogatása, amelyhez szakmai tanácsaival, pedagógiai szemléletével és közvetítő szerepével is hozzájárult.

Jelen tanulmány a Szuhanó házaspár életén és hagyományörző munkáján keresztül vizsgálja a pedagógiai hatás lehetőségeit az informális tanulás és a közösségi nevelés szemszögéből. A házaspár nem rendelkezik pedagógiai végzettséggel, mégis évtizedek óta aktív nevelői szerepet töltenek be a gyermekek számára szervezett táborokban és foglalkozásokon. Pedagógusként különösen érdekes számomra módszerük, hiszen kreatív és élményszerű formában közvetítik a gyerekek felé az értékeket és a hagyományokat. Tevékenységük során a tanulás nem elkülönült oktatási helyzetekben, hanem a közös munka, az alkotás tapasztalatain keresztül valósul meg. A pedagógiai hatás hitelessége nem feltétlenül az intézményes tudásból fakad, hanem az érték közvetítő életformából és a következetes példamutatásból. A házaspár munkája pedagógiai szempontból azért figyelemre méltó, mert a hagyományokat nem oktatási tartalomként, hanem élő gyakorlatként közvetítik. Ez a megközelítés lehetőséget teremt arra, hogy a gyermekek tapasztalati úton, informális tanulási folyamatok során sajátítsák el mindazokat az értékeket és készségeket, amelyek a közösséghez való tartozás és identitásformálás szempontjából meghatározóak.

A tanulmány célja kettős. Egyrészt bemutatja a házaspár életútját, és azt a folyamatot, amelynek során a hagyományok iránti elköteleződésük, valamint közösségi munkájuk fokozatosan pedagógiai jelentőségű tevékenységgé vált. Másrészt pedagógiai szempontból értelmezi mindazokat a táborokat, foglalkozásokat és közösségi alkalmakat, amelyekben a gyermekekkel való munka az évek során formálódott.

A tanulmányban hangsúlyt kap Bajsa gazdag kulturális élete is, hiszen éppen ebben a közösségben bontakozott ki a házaspár munkássága. A helyi hagyományok, közösségi események és kulturális kezdeményezések nem csupán inspirációt nyújtottak számukra, hanem lehetőséget teremtettek arra is, hogy pedagógiai tevékenységük az informális tanulás és a közösségi nevelés terén valósuljon meg.

SZEMÉLYES HÁTTÉR

Témaválasztásom nemcsak tudományos érdeklődésem, hanem személyes kötődésem is meghatározta. Bajsán élek, így jól ismerem a Szuhanó családot. Édesanyámtól hallottam először munkásságukról, aki azzal jellemezte őket,

hogy sokat tettek a helyi hagyományok megőrzéséért, s magunk is ajándékozunk tárgyakat a tájházak gyűjteményeinek gyarapítására. Ilyenkor szóba elegyedtek édesanyámmal, és Ruzsena néni örömmel mesélt terveiről, az éppen akkoriban szervezett egyik táborról, amelyre meghívást is kaptam. Ez volt az első alkalom, melynek keretében személyesen is megismerkedtem tevékenységünkkel, de érdeklődésem fenntartását személyes szocializációm is segítette.

Gyerekkorom óta érdeklődöm a falusi élet és a néphagyományok iránt. Olyan közösségben nőttem fel, ahol fontos volt, meghatározó szerepet kapott a hagyományok ápolása és a családi összetartás. Nagymamámtól több olyan szokást is megtanultam, amelyek még ma is meghatározzák a mindennapjaimat. Számomra ő egy kapocs a múlt és a jelen között. Sokat mesélt a régmúlt időkről, és átadta nekem azt az értékrendet, amely generációkon át formálódott. Ahogy mesélt a fiatalkoráról, egy-egy történetben mindig ott volt a munka, a családi összetartás és az egyszerű élet szépsége. A történeteit a legkisebb részletekig felidézte.

A FALU KULTÚRÁJA ÉS HAGYOMÁNYAI

Bajsa többnemzetiségű település, hosszú múltra visszatekintő hagyományörző kultúrával rendelkezik. A lakossága nemzetiségi szempontból többszínű, a többséget a magyarok alkotják (kb. 65%), mellettük jelentős számban élnek szerbek (17%), szlovákok (6%) és egyéb kisebb nemzetiségek. Az Etno Hagományápoló Kézművesek Körének tevékenységét, melynek elnöke Szuhankó Ruzsena, éppen ez a kulturális sokszínűség teszi különlegessé, hiszen a különböző etnikumok hagyományait párhuzamosan ápolják és mutatják be. A szervezet többféle módon igyekszik közelebb hozni az emberekhez a népi kultúrát. Rendszeresen szervez kézműves-kiállításokat, tematikus tanácskozásokat, oktatásokat és táborokat, ahol a fiatalabb nemzedékek is elsajátíthatják a hagyományos technikákat és értékeket (SZUHANKÓ 2019: 8).

Kutatásaim során, amikor a helyi közösség tagjaival beszélgettem, egyértelművé vált számomra, hogy a település művelődési életének gyökerei egészen a 20. század elejéig nyúlnak vissza. A visszaemlékezések szerint 1920 és 1960 között a faluban élénk műkedvelő színjátszó tevékenység zajlott, amelyet elsősorban a gazdakör, az iparos kör és a tűzoltótestület szervezett. A közösségi összefogás eredményeként négy évtized alatt több mint negyven színdarabot állítottak színpadra. Ezekben a színdarabokban Ruzsena néni és Sanyi bácsi is szerepelt. A próbák időzítése szorosan kapcsolódott a falu mezőgazdasági életéhez. A munkálatok befejezése után, általában ősszel kezdődtek a próbafolyamatok, így az előadásokra rendszerint karácsony környékén került sor. A bemutatók leggyakrabban a Rigó vendéglő nagytermében vol-

tak. Az 1950-es években néhány előadás a Wamoscher-kastély színpadán került megrendezésre, amely akkoriban szintén alkalmi közösségi térként funkcionált. Ezek az események nemcsak kulturális értéket képviseltek, hanem erősítették a közösségi összetartozás érzését is egy olyan időszakban, amikor a szórakozási lehetőségek korlátozottak voltak. Sajnálatos módon ez a műkedvelő tevékenység az 1960-as években lezárult. Ennek hátterében elsősorban a technikai fejlődés állt. A rádió, majd később a televízió egyre szélesebb körű elterjedése jelentősen megváltoztatta az emberek szokásait. A falubeliek számára egyre elérhetőbbé váltak azok a kulturális tartalmak, amelyeket korábban csak élő előadásokon tapasztalhattak meg. Az idősebbek elmondása szerint a falu életében ezzel lezárult egy fontos korszak.

Bár az 1960-as években a műkedvelő színjátszás visszaszorult, a helyi kulturális élet nem szűnt meg. 1977-ben egy újabb művelődési mozgalom bontakozott ki a faluban. Ekkor alakult meg a Népdalkör, amely kezdetben egy asszonykórusból, valamint egy citera- és egy tamburazenekarból állt. A csoport megalakulása óta rendkívül aktív szereplője a település kulturális életének. Rendszeresen fellépnek különféle rendezvényeken, falunapokon és ünnepi eseményeken. A helyi művelődési egyesület másik fontos szakosztálya a néptáncsoport, amely 1995 óta működik. A csoport célja a hagyományos táncok megőrzése és továbbadása a fiatal generációk számára (TERÉNYI é. n.).

A falu közösségi életének sokszínűségét számos aktívan működő egyesület és csoport is jelzi, amelyek különböző érdeklődési körök és hagyományok mentén szerveződtek. Ezek:

- ▶ a tűzoltóegyesület,
- ▶ az Etno Hagyományápoló Kézművesek Köre,
- ▶ a nőszervezet,
- ▶ a Testvériség Művelődési Egyesület (asszonykórus, citerazenekar, Fürtge Ujjak kézimunkacsoport, népdalkör, néptáncsoport),
- ▶ a vadászegyesület,
- ▶ a Kadarka – Kertészek és Szőlészek Egyesülete,
- ▶ a lovasklub,
- ▶ a méhészek egyesülete,
- ▶ a nyugdíjasegyesület,
- ▶ a német egyesület és
- ▶ az íjászegyesület.

Azokkal a civil szervezetekkel kívánok részletesebben foglalkozni, amelyek szorosan kapcsolódnak a Szuhankó házaspár elkötelezett munkásságához.

A Testvériség Művelődési Egyesület alapjait még 1977-ben rakták le a citerázni szerető zenészek, a tamburások és a népdaléneklés iránt elkötelezett asszonyok. Azóta az egyesület öt szakosztállyal bővült, köztük a Csalogány népdalkörrel és citerazenekarral, a FÜRGE Ujjak kézimunkacsoporttal, a Pity-pang gyermek-citerazenekarral, a Napsugár néptáncsoporttal és a hagyományos íjkészítő csoporttal (Pannon RTV 2017). „A Testvériség Művelődési Egyesület ápolja, életre hívja és megőrzi a kulturális értékeket, a falusi szokásokat, néptáncot, a népzene és a népi értékeket” (SZUHANKÓ 2019: 9).

Fontos feladatnak tartják a Bajsán élő három nemzetiség szellemi kultúrájának, hagyományának ápolását és megőrzését az utókor számára. „A szervezet tevékenységi körébe tartozik a tanfolyamok, táborok szervezése, amelyek alkalmával a résztvevők elsajátítják a hagyományos kézművességet és a régi mesterségeket, valamint kiállításokat szerveznek” (SZUHANKÓ 2019: 9).

Az Etno Hagyományápoló Kézművesek Köre 2004-ben alakult meg Bajsán, elnöke Szuhankó Ruzsena. Célja, hogy a régi, ma már ritkán művelt népi kézművesmesterségeket, például a szövést, a hímzést stb. életben tartsa és bemutassa. A szervezet számára fontos, hogy ezeket a hagyományos tudásformákat továbbadja a fiatalabb generációknak, és lehetőséget teremtsen a kézműves-tevékenységek gyakorlására és megismerésére.

A helyi művelődési egyesület Csalogány népdalköre és citerazenekarra a vajdasági magyar népzenei élet egyik meghatározó közössége, amely a bajsai Testvériség Művelődési Egyesület keretében működik. A dalkör és a citerazenekar rendszeresen fellép különböző rendezvényeken. A csoport tevékenysége 2024-ben a Csoóri Sándor Program keretében 400 000 forintos támogatásban részesült, ami hozzájárult szakmai fejlődésükhöz és a népzenei hagyományok továbbéléséhez (CSSP 2024).

Bajsa egyik hagyományos eseménye a Préló, melyet 2006 óta minden év február utolsó szombatján több helyi civil szervezet közösen szervez meg. Kezdetben csak a topolyai községi művelődési egyesületek és civil szervezetek vettek részt a Prélón, de később nemzetközivé vált. A *préló* egykor ’fonóbeli szórakozást’, ma téli vendégeskedést jelent. A rendezvény a közösségi összetartozást, a barátságok ápolását, a gondtalan szórakozást és az együtt töltött vidám pillanatokot helyezi előtérbe. Emellett kiemelt szerepet kap a kulturális örökség továbbadása, mivel a résztvevők megosztják egymással hagyományait, szokásaikat, tapasztalataikat és értékeiket. A tavaszi munkák megkezdése előtti időszakban elődeink a múlt században gyakran vendégeskedtek egymásnál, amikor is a közösségi együttlét kapott hangsúlyt. Az asszonyok kézimunkáztak, a férfiak kukoricát morzsoltak vagy gyerekjátékokat készítettek, miközben süteményeket kóstolgattak, és pattogatott kukoricát ropogtattak. Ez a régi szokás immár 19. alkalommal került megszervezésre Bajsán. Ezen

az eseményen nemcsak a helyiek vesznek részt, hanem Vajdaság több településéről is érkeznek vendégek. A rendezvény során négy hagyományos játékot is felelevenítenek, amelyben régen a férfiak jeleskedtek, de mára már a hölgyek is bekapcsolódnak a szórakozásba. Különböző versenyek vannak, mint például a kukoricamorzsolás, a gégetészta-készítés, a kukoricapattogatás és a hímzés (KAZINCZY PASZTERKÓ 2024).

A HAGYOMÁNYŐRZŐ HÁZASPÁR ÉLETE ÉS A KEZDETEK

Ebben a különleges közösségben él és munkálkodik a Szuhankó házaspár. Több évtizede jelen vannak a falu életében, és nemcsak tanúi a falu változásainak, hanem aktív részesei is ennek az átalakulásnak. Az ő közös történetük szorosan összefonódik Bajsa történetével, mivel munkásságuk révén hozzájárulnak ahhoz, hogy a hagyományok tovább éljenek. Tanulmányomban bemutatom, hogy a házaspár életútja hogyan kezdődött, és hogyan értek el fáradhatatlan munkájuk révén oda, ahol ma tartanak. Szuhankó Ruzsena és férje, Sándor a vajdasági Bajsán élő népművészek és hagyományőrök, akik jelentős szerepet játszanak a magyar népi kultúra megőrzésében és továbbadásában.

SZUHANKÓ RUZSENA 1952. december 18-án született Bajsán. Az általános iskolát szülőfalujában, a helyi szlovák iskolában végezte. A család nyelvi háttere rendkívül sokszínű volt. Apai ágon a nagyszülei szlovákok voltak, míg egyik nagymamája német, a másik pedig magyar származású volt. Ennek ellenére a család mindennapi életében a magyar nyelv dominált, így otthon kizárólag magyarul beszéltek. Ruzsena soha nem használta a szlovák nyelvet családi környezetben. Az általános iskolai évei alatt egy Kollár Anna nevű szlovák tanítónő különösen fontos szerepet játszott az életében. A tanítónő szerette volna, ha minél több diákja lesz, ezért megkérte Ruzsena szüleit, hogy írassák őt szlovák iskolába. A szülők beleegyeztek, így Ruzsena ott kezdte meg tanulmányait. Azonban számára ez rendkívül nehéz volt, mivel otthon kizárólag magyarul beszéltek. Akkoriban a faluban sem sokan használták a szlovák nyelvet, gyakorlatilag csak a templomi istentiszteleteken lehetett hallani szlovák szót. Az iskolai évek előrehaladtával egyre jobban látszott, hogy a szlovák nyelvű oktatás komoly nehézségeket okoz számára. Negyedik osztály után szülei úgy döntöttek, hogy a tanulmányait magyar nyelven folytatja, így az 5–8. osztályt már magyar tannyelvű osztályban fejezte be.

1970-ben házasodott össze férjével, majd Horvátországba, Abbáziába (Opatija), a Kvarner-öböl partján fekvő festői tengerparti városba költöztek. Az új élethelyzetben szükségessé vált, hogy valamilyen középfokú végzettsé-

get szerezzen. Hosszasan fontolgatta, hogy fodrásznak vagy pincérnek tanuljon-e. A fodrásziskolába szeretett volna beiratkozni, de ide nem sikerült felvételt nyernie. Végül pincérnek tanult ki. Az itt töltött évek alatt kialakították saját életüket, dolgoztak, és családot alapítottak, de idővel egyre inkább érezték, hogy valami hiányzik nekik. Tizenkét év után úgy döntöttek, hogy visszaköltöznek szülőfalujukba, Bajsára. A döntésben több tényező is szerepet játszott. Ruzsena idős szüleinek egyre nagyobb szükségük volt a segítségükre, és úgy érezték, hogy kötelességük támogatni őket. Emellett azt is megfontolták, hogy fiuk számára is kedvezőbb lehet a nyugodtabb, vidéki környezet, ahol közelebb lehet a családhoz, és ahol olyan helyen nőhet fel, amelyet jobban ismernek, és amelyhez erősebb kötelék fűzi őket. A visszaköltözés nagy változást jelentett számukra, hiszen elhagyták a tengerparti város nyüzsgő mindennapjait, hogy ismét a csendes, falusi élet részesei legyenek. Azonban úgy érezték, hogy ezzel a döntéssel mind a családjuk, mind önmaguk számára a legjobbat választották.

A bajsai visszaköltözés után Ruzsena Topolyán helyezkedett el, a híres Vénusz Sportközpontban, amelynek étterme hamarosan a város egyik legnépszerűbb vendéglátóhelyévé vált. A vendéglő színvonalas működtetése nagy odafigyelést igényelt, és rövid időn belül a személyzet megbecsült tagja lett. Elhivatottságának és kitartó munkájának köszönhetően egyre nagyobb felelősséggel járó munkákat bíztak rá. Az évek során bizonyította rátermettségét, így a vezetőség felajánlotta neki egy vezetői állást. Ruzsena azonban úgy érezte, hogy pincérként szerzett tapasztalata sokat segít, de egy vezetői pozíció betöltéséhez mélyebb szakmai tudásra van szüksége. Tudatosan építette karrierjét, ezért úgy döntött, hogy továbbtanul. A cél elérése érdekében beiratkozott a szabadkai főiskolára, ahol magasabb szintű vendéglátóipari és üzletvezetési ismereteket sajátíthatott el. Főiskolai tanulmányait sikerült befejeznie, de végül nem került magasabb pozícióba. Miután öt évet dolgozott a Vénuszban, egyre inkább érzékelhetővé vált, hogy a sportközpont nehéz helyzetbe kerül. Amikor a megszűnés szélére sodródott, úgy döntött, hogy munkahelyet vált, és a topolyai Petőfi Cipőgyárban helyezkedett el. Egyszerű munkásként dolgozott, ami ugyan nem jelentett különösebb előrelépést számára, de megfelelt igényeinek, mivel így a hétvégei szabadok voltak, és több időt tölthetett családjával. A gyár ragasztási részlegén kapott munkát, ám a varrodai részlegen szeretett volna dolgozni, ahol a szabás és a varrás sokkal közelebb állt az érdeklődéséhez. Sajnos erre nem volt lehetősége, így néhány év elteltével ismét a munkahelyváltás mellett döntött. Ismerősei tanácsára a zobnaticai vendéglőben kezdett el dolgozni, ahol végül tizenkét évet töltött el.

Abban az időben férjével és fiával együtt egy merész és izgalmas ötlet kezdett el formálódni bennük, hogy saját éttermet nyitnak. Úgy érezték,

hogy tapasztalatuk és elhivatottságuk elegendő lenne ahhoz, hogy egy sikeres éttermet vezessenek. Férjével és fiával közösen álmodoztak erről a vállalkozásról, és komoly tervezésbe kezdtek. Minden apró részletet átgondoltak, és egyre inkább elköteleződtek amellett, hogy valami maradandót alkossanak, ami nemcsak megélhetést biztosítana számukra, hanem örömet is szerezne mindazoknak, akik betérnek hozzájuk. A sors közbeszólt. Az országban kitört a háború, amely gazdasági és társadalmi bizonytalanságot hozott magával. Terveik az egyik pillanatról a másikra háttérbe szorultak, hiszen a mindennapi megélhetés és biztonság vált a legfontosabbá. A háborús helyzet miatt lehetetlenné vált egy új vállalkozás elindítása, így kénytelenek voltak elengedni álmukat – legalábbis egy időre. Sajnos a megpróbáltatások itt nem értek véget. Ruzsena életében egy súlyos betegség mindent megváltoztatott. A család figyelme innentől kezdve az ő egészségére és jóllétére összpontosult, és már nem maradt lehetőség arra, hogy megvalósítsák egy saját étterem létrehozását.

A sors ugyanis más utat szánt nekik. A háború kitörése mindent megváltoztatott, és gazdasági bizonytalanságot hozott magával. Ruzsena sokat gondolkodott azon, mihez kezdhet ebben a nehéz időszakban. Nagyon közel állt a szívéhez a hímzés, varrás. Mindkettőt gyerekkorában édesanyjától tanulta meg. Már egészen fiatalon lenyűgözték a szebbnél szebb hímzett minták. Kíváncsian figyelte, hogyan formálódnak a szálak között a virágok és a díszes motívumok, és idővel ő maga is megpróbálkozott a hímzéssel. Ekkor még nem volt tudatában annak, hogy a hímzésnek megvannak a maga szabályai és hagyományai. Inkább ösztönösen alkotott, saját elképzelései szerint formálta a mintákat, és a színeket is spontán módon választotta ki. Idővel egyre jobban belemerült ebbe a tevékenységbe, és bár sokat kísérletezett, sosem gondolta, hogy egyszer különösen a szövésnek komolyabb szerepe is lehet még az életében.

A gyermek gyakran észrevétlenül sajátítja el szülei tudását – megfigyel, próbálkozik, és közben mélyen beépülnek az életébe azok az értékek és készségek, amelyeket otthon lát. Azonban felnőttként sokan elfelejtik ezeket az apró tanításokat. Számára a varrás és a hímzés iránti szeretet mégis megmaradt, és egyfajta kapocsként kötötte össze múltjával; talán épp ez az élmélyült kapcsolat volt az, ami miatt később arra gondolt, hogy ezzel szeretne foglalkozni.

Férjét és őt is nagyon foglalkoztatták a népi hagyományok. Már akkor, amikor még Abbáziában éltek, próbálkoztak saját kezűleg készített tárgyak előállításával. Egyik ilyen szenvedélyük az intarziakészítés volt – különböző fából kivágott, aprólékosan összeállított minták, amelyek finoman kidolgozott dísz tárgyakat, képeket vagy bútorokat eredményeztek. Az intarzia ké-

szítése rengeteg türelmet és precizitást igényelt, és mindketten élvezték ezt a fajta alkotói folyamatot.

Amikor nyugdíjba vonult, a férje tanácsára kezdett el szövéssel foglalkozni, noha akkoriban még egyáltalán nem volt ismerete erről a technikáról. Egy kiállításon megcsodált szövött tárgy mély benyomást tett rá, és inspirációként szolgált számára. Úgy érezte, hogy ezt a technikát ő is el tudná sajátítani, sőt talán még jobban meg is tudná szőni. Az elején nem is tudta, hogyan kezdjen hozzá ehhez a munkához, de nem adta fel. Ez a felismerés indította el a szövés iránti érdeklődését, amely később meghatározóvá vált az életében. Námesztovszki Bélának és a kultúregyesületnek köszönhetően indult el ezen az úton. Érdeklődését tovább mélyítve beiratkozott egy szövőtanfolyamra, amelyet Szabadkán szerveztek. Itt lehetősége nyílt két tapasztalt mestertől elsajátítani a szövés különböző technikáit. Békéscsabán is tanult, ahol még jobban megismerte a szövés csínját-bínját. A békéscsabai Lakatos Mária irányításával a gyapjúszövés alapjait tanulta meg, míg a pacseri Csomortán Melindától a vászonszövés technikáját sajátította el. Ezek a tanítások nemcsak a technikai tudás megszerzésében segítettek, hanem abban is, hogy mélyebben megértse a szövés hagyományos művészetét és annak jelentőségét. Az itt megszerzett tudás alapozta meg későbbi sikereit, és segítette abban, hogy saját stílust és módszereket alakítson ki.

2003-ban egy kiállításon rengeteg szövött tárgyat látott, amelyek mély benyomást tettek rá. Ekkor fogalmazódott meg benne a gondolat, hogy érdemes lenne feltárni a szövés múltját és hagyományait a településen. Első szövőszékét azonban nem Bajsáról szerezte be, mert a helyiek azt állították, hogy a faluban sosem volt szövőszék, és a szövésnek nincs múltja a közösségben. Az első szövőszéküket Zentagunarasról hozták. Később azonban kutatásai során kiderült, hogy a település szövési hagyományai sokkal gazdagabbak, mint azt bárki gondolta volna. Rövid időn belül helyben négy szövőszékét is sikerült találnia, amelyek korábban bajsai családoknál maradtak fenn. Ezek a szövőszékek később méltó helyet kaptak a tájházban, ahol nemcsak a település múltját idézik fel, hanem a látogatóknak a hagyományos szövési technikákat is bemutatják.

Ez a felfedezés új lendületet adott számára a helyi kézműves hagyományok ápolásához és megőrzéséhez. 2003-ban volt az első kiállításuk, amelyen húsz szőttest állítottak ki saját otthonukban a bajsai búcsú napján. Magyar és szerb szobát rendeztek be, valamint a falu orvosa, dr. Tóth Isaszegi Sándor édesanyjának házában – két szobában – szlovák szőtteseket állítottak ki. Abban az időben az emberek felismerték, hogy a házaspár gyűjti a régi szőtteseket, a régi tárgyakat, ami a későbbiekben számukra igen hasznosnak bizonyult.

Békéscsabán és Hevesen több konferencián, táborban is részt vett, ahol különböző mesterségek képviselői mutatták be tudományukat, és saját mesterségüket helyi környezetben, műhelyekben. Ezek a képzések nemcsak szakmai tapasztalatokkal gazdagították, hanem új ötleteket is adtak számára. Ekkor fogalmazódott meg benne az az elképzelés, hogy hasonló táborokat szervezzenek a gyerekek számára Bajsán is, ahol a fiatalok megismerhetik a különféle kézművesmesterségeket és hagyományokat.

SZUHANKÓ SÁNDOR, Ruzsena férje 1947. április 26-án született Bajsán. Sándor szülei egyszerű, dolgos emberek voltak. Édesapja nem járt iskolába, írástudatlan volt, egész életében napszámosként dolgozott, kétkezi munkával tartotta el a családot. Édesanyja viszont tudott írni és olvasni, és különleges mesterség birtokában volt. Ismerte és gyakorolta a hálókészítés technikáját. Olyan hálókat készített, amelyeket a környéken a halászok és vadászok is használtak. Nemcsak ügyes, hanem türelmes és precíz asszony volt. Ebben a munkában a kis Sándor is gyakran segédkezett, így már gyerekként belelátott a mesterség rejtelmeibe, s talán itt tanulta meg azt is, hogy a legapróbb kézmozdulatnak, a legszorosabb csomónak is megvan a maga rendje, helye és szerepe.

Általános iskolai tanulmányait Bajsán végezte. Elmondása szerint tanulni nem szeretett. A nyolcadik osztály elvégzése után a szobafestő és mázólo szakmát választotta. Tudását a topolyai inasiskolában szerezte, ahol elsajátította a mesterség alapját, majd inasaként kezdett dolgozni. Amikor Ruzsenával összeházasodtak, Sándor a Hotel Slavijában kapott állást recepciósaként. A házaspár tizenkét éven át élt Horvátországban. Az ott töltött idő után hazatérve az Ümetnost Bútorgyárban helyezkedett el, ahol lehetősége nyílt arra is, hogy saját kezűleg készítsen szövőkereteket, amelyeken dolgozni tudtak. Felesége felépülése után Sándor lett súlyos beteg. Abban az időben, ahogyan felesége a szövéssel, ő a gyékényfonással és a hálókészítéssel kezdett el foglalkozni.

Jelenleg Szuhanó Sándor Vajdaság egyetlen gyékényszövő mestere.

„Faliszőnyeget, táskát, szakajtót, méhkast, falvédőt és egyéb más használati tárgyat készít. Régen voltak, akik a gyékényfonásból éltek, parasztkocsi számra készítették be szeptemberben télre maguknak a nyersanyagot. A gyékényből szőtt szőnyeget, falvédőket, vánkosoikat, szakajtókat, tojástartókat, edényalátéteket, szőnyeget piacokon, vásárokon értékesítették” (T. P. 2024).

„Az alapanyagot szeptemberben gyűjtik, a Krivaja folyóban a széles levelű növény ma is megterem. A gyékényből készült használati tárgyakat évszázadokkal, talán évezredekkel ezelőtt is készítették azokon a helyeken, ahol a növény a természetben előfordult” (T. P. 2024).

„Szedése nem könnyű feladat. Sanyi bácsi szeptember elején gyűjtötte alapanyagát, kötélben beereszkedve a Krivaja vizébe. A gyékényt sarlóval vágta, majd dobta a partra. A levágott gyékényt az udvaron kúpokba állítva, majd szétterítve szárítja. Két hétig az egyik, majd két hétig a másik felét is a napra kell tenni. Szárítás után szétszedi, és a padláson tárolja. Használat előtt pedig be kell áztatni” (PLOHL 2023).

A gyékényfonás és -szövés egykor nemcsak mesterség volt, hanem életforma is. Az emberek generációkon keresztül adták tovább ezt a tudást, amely nemcsak hasznos, hanem közösségformáló szerepet is betöltött. A gyékényből készült tárgyak nem csupán praktikusak voltak, hanem a paraszti kultúra sajátos esztétikai világát is tükrözték. Szuhankó Sándor munkássága ebben a folytonosságban gyökerezik. Szenvedéllyel és elkötelezettséggel igyekszik megőrizni és továbbadni ezt az ősi tudást. Nemcsak a technikák pontos elsajátítására fektet hangsúlyt, hanem arra is, hogy tanítványai megértsék a gyékényfonás kulturális jelentőségét. Munkássága révén egy letűnőben levő mesterség maradt fenn, és kaphat új értelmet a mai világban. A gyékényfeldolgozás évezredes hagyományokra tekint vissza, és mindig is szorosan kapcsolódott az adott táj adottságaihoz. Sanyi bácsi nem tanfolyamon tanulta a gyékényszövést, hanem az élet iskolájában. Gyerekkorában sok időt töltött a természetben, már akkor megismerkedett a gyékénnyel, amely később az élete részévé vált. A mesterséget részben szüleitől, részben idős emberektől, részben pedig saját tapasztalatai útján fejlesztette tökélyre. Évtizedek óta foglalkozik gyékénymunkával, és mára a faluban alig akad olyan ember, aki ne hallott volna a kezei alól kikerülő, igényesen megmunkált darabokról. A gyékényszövés számára nemcsak egy mesterség, hanem lelki tevékenység is. Ő maga is úgy vallja, hogy a kézi munka segít elcsendesedni, lelassulni, és közelebb viszi az embert a természet rendjéhez.

A BAJSAI TÁJHÁZ

A tájházak berendezése rengeteg nehézséggel jár, ezt magam is megtapasztaltam, amikor Szuhankó Ruzsena és férje saját élményeikről meséltek. Elmondták, hogy kevés esetben áll szakember az ilyen jellegű kezdeményezések mögött. Örömmel említették, hogy önként fordultak a topolyai múzeum fiatal néprajzosához, Kocsis Zsuzsannához, akinek segítségével sikerült néprajz szakos egyetemistákat bevonni a munkába: a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének hallgatóit, köztük az akkor még egyetemi hallgató Legeza Mártát is. A kutatómunka lebonyolításában értékes segítséget nyújtott Raffai Judit, a néprajz és kulturális antropológia doktora, valamint a szabadkai Kiss Lajos Néprajzi Társaság több elkötelezett tagja, köztük Papp Árpád.

2006 óta a Sár utca 21-es szám alatti tájház mára a helyi hagyományörzés egyik szellemi központjává vált. Az épületben a magyar és szerb parasztpolgári átmeneti időszak tárgyi hagyatékát mutatják be, de nemcsak a tárgyi örökség őrzésére szolgál, hanem közösségi térként is használható. Kézművesfoglalkozásoknak, hagyományos szokások felelevenítésének és különböző alkalmi találkozók, összejöveteleknek is helyszíne egyben. Az év folyamán rendszeresen látogatják iskolai csoportok, kíváncsi turisták és szakmai érdeklődők is.

A tájház egykor a Harnyas család tulajdonában volt, később Vízi Etelka vette birtokba, majd idővel részben a rokonok, részben pedig az állam lett a tulajdonosa. A hagyományápoló egyesület elképzelései a szobák berendezésével kapcsolatban már 2004-ben valóra váltak. A Szuhankó házaspár saját otthonában gyűjtötte össze és mutatta be a néprajzi tárgyakat. Ugyanebben az utcában kapott helyet a szlovák szoba is, amely Tóth Isaszegi Jusztinánál tekinthető meg.

A tájház és az alkotóház alapos megismerését a Szuhankó házaspárnak köszönhetem.

A MAGYAR TÁJSZOBA ÉS ALKOTÓHÁZ

Az egyesület tevékenysége az évek során tovább bővült. A tájház szomszédságában, a Sár utca 19-es szám alatti hagyományos szerkezetű parasztházban létrehozták a Magyar Tájszoba és Alkotóházat. Az Etno Hagományápoló Kézművesek Köre 2013 őszén önkéntes adományok révén vásárolta meg ezt az épületet. A felújítás a következő évben kezdődött el, és több szervezet, közöttük a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., Topolya Önkormányzata és a Bajsai Helyi Közösség támogatta, valamint magánszemélyek is segítették a munkát. A helyreállítás és átalakítás nem valósulhatott volna meg Ruzsena és Sándor kitartó munkája nélkül. Ők nemcsak irányították és szervezték a munkálatoikat, hanem az építkezés minden egyes lépésében személyesen is részt vettek. Sanyi bácsi a kőműves- és festési munkálatokban erőn felül teljesített. Az alkotóház napjainkban nem csupán egy hagyományos parasztház benyomását kelti, hanem egy olyan összetett közösségi tér is, amely számos funkciót tölt be, ami miatt a szó szoros értelmében nem is nevezhető tájháznak, hiszen nem egy hagyományos kiállító- és alkotótér, hanem elszállásolásra is alkalmas, lakható hely is.

A SZLOVÁK TÁJHÁZ

A falu orvosa, dr. Tóth Isaszegi Sándor szülőházát alakították át szlovák tájházzá. Ez az épület a Sár utca 40-es szám alatt található. A ház mintegy 130–140 évvel ezelőtt épült, és az egykori nagyszülők tulajdona volt. 2003-ban egy szlovák szobát rendeztek be benne, amely a helyi szlovák közösség emlékeit őrzi. Az első felújításra 2016-ban került sor szlovákiai támogatásokból, és azóta az egész házat sikerült korhűen berendezni (T. P. 2022).

A BAJSAI KÉZMŰVESTÁBOR

2025-ben 22. alkalommal került megrendezésre Bajsán a Hagyományápoló Kézművesek Köre szervezésében a nyári kézművestábor, amelynek helyszíne a falu szívében a múltidéző tájház. Az ilyen táborok célja a helyi kultúra és mesterségek átörökítése, amelynek során a gyerekek közvetlenül kapcsolatba kerülhetnek a tradicionális tudással. Az útnak indított táborok a helyi közösség számára is fontosak voltak. A kiválasztott helyszínen – a házban és az udvaron – sok tennivaló akadt ahhoz, hogy megfelelő környezet jöjjön létre a kiállított tárgyak, valamint a táborozó felnőttek és gyerekek számára. Ebben Szuhanó Sándor fáradhatatlan volt, és aktívan vett részt az előkészületekben. Miután sikerült megteremtenie a szükséges feltételeket, Ruzsena olyan, szakmailag elismert oktatókat keresett, akik hajlandók voltak ingyen bekapcsolódni a tábor munkájába, és akiknek köszönhetően magas színvonalú képzések jöttek létre.

A több mint két évtizedes múltra visszatekintő kézművestábor nemcsak a helyi emberek számára jelent fontos találkozási alkalmat, hanem a más vajdasági városokból, falvakból, és a Magyarországról ideérkező, a hagyományok iránt érdeklődő embereknek is. A tábort minden évben július elején szervezik meg. A gyermekek számára általában háromnapos programot állítanak össze, a felnőttek számára ötnapos foglalkozást kínál a rendezvény. A bajsai gyerekek és felnőttek reggel csatlakoznak a foglalkozásokhoz, és estig aktívan részt vesznek a munkában; ezt követően pedig hazatérnek otthonaikba. Azoknak a vendégeknek és táborozóknak, akik más településekről érkeznek, Bajsán biztosítanak szállást, leggyakrabban a vadászházban meg az alkotóházban. Az étkezés a házaspár házában történik, ahol a táborozóknak a tágas, vendéglátásra kialakított nyíteremben terítenek meg.

A bajsai általános iskola tanulói szép számban vesznek részt a kézművestáborban az első osztályosoktól egészen a nyolcadikosokig. A tábor változatos programjai és barátságos légköre nemcsak a kisebbeket, hanem a középiskolás fiatalokat is megszólítja, akik közül többen visszatérő résztvevőként kapco-

lódna be a munkába. A tábor célja, hogy a résztvevők – legyenek akár gyermekek, fiatalok vagy felnőttek – megismerkedhessenek őseink kézműves tudásával, kipróbálhassák a különféle technikákat, és közben egy közösségben, élményekkel gazdagon tölthessék el az időt.

A tábor lelke és fő szervezője minden évben Szuhankó Ruzsena, de munkáját férje is minden tekintetben segíti. Együtt gondoskodnak arról, hogy a résztvevők tartalmas és élményekkel teli napokat tölthessenek el a tájház falai között. A kézműves-foglalkozásokon évről évre neves magyarországi népművészek is tanítanak, akik szakmai tudásukkal és tapasztalatukkal hozzájárulnak a hagyományok hiteles továbbadásához. A felnőttek a tábor során többek között bőrművességgel, nemezéléssel, hímzéssel, szövéssel, gyékényszövésel, csuhézással, hálókötéssel és necceléssel ismerkedhetnek meg. A gyerekeket külön programok várják: nemezelés, fazekasság, szövés és gyöngyfűzés szerepel a számukra kialakított foglalkozások között.

Sanyi bácsi a gyerekeknek neccelést, hálókészítést, csuhézást és kosárfonást, Ruzsena néni pedig szövést, gyöngyfűzést és nemezélést tanít. A tábor szakmai munkáját több neves népművész is segíti. Legeza Márta évről évre nagy lelkesedéssel és szakértelemmel vesz részt a programok lebonyolításában. A résztvevőket az agyagozás és a kosárfonás alapjaival ismerteti meg.

A tábor másik meghívott oktatója Zuberec Vera újvidéki népi tárgyalakító iparművész, aki a hímzés és csipkekészítés mestere. A résztvevőknek a keresztaszemes hímzés technikáját tanítja meg. Szakértelme és türelme különösen értékes a kézművesség iránt érdeklődők számára. Boros Franciska Szegedről érkező nemezkészítő szakember, aki nagy tapasztalattal és lelkesedéssel vezeti be az érdeklődőket a nemezelés világába. Foglalkozásai során a résztvevők megismerkedhetnek a nemezkészítés alapanyagaival, eszközeivel és különféle technikáival, miközben saját kézzel készíthetnek el kisebb tárgyakat. Csomor Lászlóné Sára és Kis Istvánné Erzsébet a hevesi Csillagvirág Népművészeti Egyesület tagjai, akik a szövés és a rátétes díszítés mesterségét mutatják be az érdeklődőknek.

A BELENEVELŐDÉS ELVÉNEK GYAKORLATI MEGVALÓSULÁSA A SZUHANKÓ HÁZASPÁR HAGYOMÁNYŐRZŐ TEVÉKENYSÉGÉBEN

Az ember alapvető igénye, hogy megismerje a körülötte lévő világot, és értelmet adjon jelenségeinek és folyamataiban való részvételének. Ez az ismeretszerzési vágy, amely a neveléstudomány egyik alapja, nem csupán az elméleti tudásra irányul, hanem a gyakorlaton keresztül történő megtapasztalásra is (GABÓDA–GABÓDA 2013: 6). A Szuhankó házaspár által vezetett népmű-

vészeti táborban a tanulás nem tankönyvi formában zajlik, hanem élő, cselekvésre épülő folyamatként valósul meg. A gyermekek nemcsak megismerkednek egy-egy kézművestechnika szabályaival és eszközeivel, hanem saját kezükkel tapasztalják meg a munka ritmusát, az anyaggal való bánásmódot, az alkotás örömét.

A népi kultúrában az első számú nevelési módszer a belenevelődés. A hagyományos paraszti társadalmakban a tudás és az értékek átadása nem intézményes keretek között történt, hanem a mindennapi élet természetes folyamatai révén. Ez azt jelenti, hogy a gyermekek a mindennapi élet során megtapasztalás, utánpótlás és részvétel révén sajátítják el a közösség normáit, értékeit és tudását. Nem különül el a tanulás, a munka és az élet egymástól. A gyerekek már kiskoruktól részt vesznek a házi munkában, a mezőgazdasági tevékenységekben, az ünnepi szokásokban, és így fokozatosan, természetes módon válnak a közösség teljes jogú tagjaivá. Ezt a nevelési módot nevezi a szakirodalom belenevelődésnek, mely során a fiatalok a közösség tagjaként tapasztalati úton sajátítják el a munkához, együttéléshez és hagyományörzéshez szükséges ismereteket és viselkedésmódokat. A mai társadalmi környezet már jelentősen eltér a múlt századi faluközösségek világától, ennek a nevelési elvnek bizonyos elemei azonban ma is alkalmazhatóak. Különösen igaz ez a hagyományápolással foglalkozó közösségi szereplők munkájára, akik tudatosan törekednek arra, hogy az értékek átadása ne csak ismeretközlés, hanem személyes élmény és közösségi tapasztalat legyen. A Szuhankó házaspár tevékenysége e szempontból kiváló példa arra, miként valósul meg napjainkban a hagyományokba való belenevelődés.

Nevelői és közösségformáló munkájuk világos példája a belenevelődés néprajzi-pedagógiai elvének, ahogyan azt a Magyar Néprajzi Lexikon is megfogalmazza: „oktatási intézményhez, társadalmi szervezethez nem kötött, a mindennapi tapasztalatra támaszkodó, természetes nevelési tevékenység” (NÉMETH 1977: 244). Ruzsena foglalkozásain a gyerekek nem tantermi környezetben, hanem a falu sajátos, élő közegében ismerkednek meg a népi kultúrával. A tájház és/vagy egy-egy ünnephez kötött esemény alkalmi közösségi tere például olyan színtérként működhet, amely a család, a korcsoport, a faluközösség közegét idézi, ezzel is lehetőséget adva ahhoz, hogy a gyerekek a hagyományokat ne elméleti tudásként, hanem élményszerűen és közösségi formaként tapasztalják meg. Az ilyen jellegű foglalkozásokon a gyerekek beletanulnak a mindennapi érintkezés formáiba, megtanulják a közösségi viselkedés írott és íratlan szabályait, és fokozatosan elsajátítják a közösségi szokásokat és hagyományokat. Nem elkülönülten „tanulják” a népszokásokat, hanem egyidejűleg részesülnek értékátadásban, szokásrendszerben, munkafolyamatokban és közösségi élményekben. Ez az átadás nem egyirányú, ha-

nem kölcsönös viszony: a gyerekek kérdeznek, kipróbálnak valamit, esetleg kudarcot vallanak, és megpróbálják újra megcsinálni, amit elrontottak, miközben az oktató visszajelzéseket ad, támogat és irányít.

Úgy vélem, hogy a belenevelődés elve különösen jól megfigyelhető az általuk szervezett táborokban. A részt vevő gyerekek nem csupán elsajátítják a hagyományos kézművestechnikákat, hanem egyúttal a közösségi együttélés szabályaiba is belehelyezkednek. Miközben nemezelenek, szőnek, fonnak vagy éppen tojást festenek, észrevétlenül tanulják meg az együttműködést, a türelmet, az odafigyelést egymásra, vagyis azokat az értékeket, amelyek a régi paraszti közösségek mindennapjait jellemezték. A hagyományok így nem elméleti ismeretként, hanem személyes tapasztalatként épülnek be mindennapjaikba. Ez a tapasztalati tanulás – úgy gondolom – sokkal mélyebb hatást gyakorol a gyermekekre, mint a formális oktatás. A házaspár munkája tehát nemcsak a népi mesterségek továbbadásáról szól, hanem egy közösségi szemlélet és életforma átörökítéséről is, ez pedig szoros összefüggésben áll a belenevelődés néprajzi fogalmával.

A szövés kiváló példa arra, hogyan valósulhat meg a belenevelődés a gyakorlatban. Amikor Szuhankó Ruzsena a gyerekeket bevezeti ebbe a régi mesterségbe, nem csak technikai tudást ad át. A gyerekek a tevékenység közben észrevétlenül sajátítják el a figyelem, a türelem, a kitartás és a ritmus fontosságát. A munkafolyamatba való belehelyezkedés, a mozdulatok ismétlődése, az anyag tapintása mind-mind hozzájárul ahhoz, hogy a tanulás testi és lelki szinten is megtörténjen. Ráadásul a közös szövés, a csoportos tevékenység során megélhető az együttműködés és az egymásra figyelés élménye, ami szintén a hagyományos falusi közösség jellemzője volt. Így a gyerekek nemcsak egy mesterséggel ismerkednek meg, hanem egy közösségi életformába is belekóstolnak, ami pedig a belenevelődés egyik legfontosabb feladata.

A házaspár megjegyezte, hogy a táborok egykor egyhetesek voltak, de pár éve már csak háromnaposak, mivel a gyerekeknek nincs türelmük, kitartásuk. A különböző foglalkozásokra is, amelyeket tartanak, egyre kevesebb gyerek jár. A telefonhasználat és a modern technológiai eszközök hatása alatt a fiatalok figyelme könnyen elterelődik, így a hosszabb összpontosítást igénylő tevékenységek már nem vonzzák őket úgy, mint régen. Ez a változás a hagyományos értékek és kultúrák fenntartására is kihatással van, hiszen ezek az élmények és tudások időigényesek, nagy türelmet igényelnek, amit a mai világ gyors ütemű fejlődése nem igazán támogat.

Megállapíthatjuk, hogy a fiatalok egyre kevésbé érdeklődnek a régi hagyományok, mesterségek és szokások iránt. Ezt elsősorban annak lehet tulajdonítani, hogy a mai világban a hagyományos értékek nem tűnnek elég izgalmasnak vagy fontosnak számukra. A modern kultúra inkább a gyorsan megélt szórakozást részesíti előnyben, míg a hagyományos tevékenységek és tudások, amelyek türelmet és hosszú távú elköteleződést igényelnek, háttérbe szorulnak.

A házaspárral való beszélgetés során különösen kíváncsi voltam arra, hogyan is tanítják meg a gyerekeknek a szövés, a gyékényfonás mesterségét nemcsak technikai értelemben, hanem abban a sajátos, személyes, élményszerű formában is, ahogyan az ő előadásmódjukban megelevenedik a hagyomány. Elmondták, hogy számukra mindig az első lépés a legfontosabb, az, hogy a gyerekek megértsék, miért fontos maga a tevékenység. Nem rögtön a munkadarab elkészítésével kezdik, hanem történetekkel, személyes emlékekkel vezetik be a gyerekeket az adott munkadarab elkészítésének titkába. Mesélnek a régi időkről, a szüleikről, amikor a szövés, a gyékényfonás a mindennapi élet szerves része volt, és arról is, hogy ők hogyan tanulták meg ezeket a mesterségeket. A céljuk ezzel az, hogy a gyerekek ne csupán egy új technikát lássanak, hanem megérezzék a mögöttes értékeket, a tárgyakhoz kapcsolódó emberi történeteket is.

„– Utána persze meg is mutatom nekik, ott van előttük a szövőszék, nem csak beszélünk róla. Én csinálom először lassan, és közben érthetően mondom. De a legfontosabb mindig az, hogy csinálják is, mert abból lesz a tudás. Először bizony ügyetlenül, de nem baj, én ott vagyok, nézem, segítek. Rájuk szólok, ha kell, de mindig úgy, hogy érezzék, hogy együtt tanulunk. Amikor valami szépen sikerül, akkor meg is dicsérem őket. A dicsérő szavak sokat számítanak” – mondta Szuhankó Ruzsena.

A beszélgetésbe Sanyi bácsi is bekapcsolódott, és a maga nyugodt, derűs hangján hozzátette:

„– Ha valami nem megy, nem baj. Újra megmutatom, újra próbáljuk. Mert így tanul az ember, nem egyből, hanem újra és újra. Az a fontos, hogy ne féljenek hibázni, merjék csinálni. Én meg ott vagyok, figyelek, igazítok, bátorítok. Ez az én dolgom. Amikor a végén elkészül a munkadarab, akkor már büszkén mutatják, hogy ezt én csináltam. Ez a legnagyobb öröm.”

A beszélgetés során világosan kirajzolódott, hogy a hagyományos mesterségek tanítása nem csupán ismeretátadás, hanem olyan nevelő hatású folyamat, amelyben a gyermekek aktív részvételük révén fokozatosan belenevelődnek a közösség értékrendjébe. A gyerekek nemcsak technikai készségeket sajátítanak el, hanem közben emberi értékeket is tanulnak: türelmet, precizitást, másokra való odafigyelést, a közös munka és önálló alkotás örömeit; olyan személyiségformáló tényezőket, amelyek hosszú távon is hatnak. Sanyi bácsi észrevétele megerősítette, hogy ezek a tanulási élmények nem egyszeri alkalmak, hanem generációkon átvihető nevelési minták részei.

ÖSSZEGZÉS

A Szuhankó házaspár munkássága pedagógiai szempontból olyan informális tanulási folyamatként értelmezhető, amely a belenevelődés mechanizmusán keresztül valósul meg. A gyermekek közösségi tevékenységekben való aktív részvétel útján utánpótlás, tapasztalatszerzés és közös cselekvés révén sajátítják el mindazokat az ismereteket és értékeket, amelyek a helyi hagyományokhoz kapcsolódnak. Ez a tanulási forma nem elkülönült oktatási helyzetekben, hanem a mindennapi gyakorlatba ágyazottan jelenik meg, így a tudásátadás szervesen kapcsolódik a közösségi élethez.

Raffai Judit néprajzi és pedagógiai szemlélete szintén ezt a folyamatot hangsúlyozta, amikor a hagyományok átadását élő, tapasztalati és közösségi jelenséggé értelmezte. Kutatásaiban kiemelt szerepet kapott az a felismerés, miszerint a népi kultúra továbbörökítése nem kizárólag intézményes keretek között történik, hanem olyan informális tanulási színtereken is, ahol a gyermekek belenevelődnek a közösség értékrendjébe és gyakorlatába.

IRODALOMJEGYZÉK

- CSSP 2024 = *Döntési Lista. Csoóri Sándor Program 2024.* (A pályázat kódja: CSSP-NEPZENE-2024). Forrás: https://emet.gov.hu/app/uploads/2024/09/CSSP-NEPZENE-2024-_kozveteteli_lista.pdf. (2026. 01. 16.)
- GABÓDA Béla – GABÓDA Éva (szerk., összeáll.) 2013. *Nevelélmélet. Segédanyag (jegyzet) főiskolai hallgatók és gyakorló pedagógusok számára a legfontosabb magyarországi szakirodalmak alapján.* Genius, Beregszász
- KAZINCZY PASZTERKÓ Diana 2024. Hagyományokra épülő Préló. Több száz résztvevő ünnepelt Bajsán, kihirdették a borverseny eredményeit. In: *Magyar Szó Online*, 2026. február 11. <https://www.magyarso.rs/kozelet/a.306170/Hagyomanyokra-epulo-Prelo>. (2025. 03. 08.)
- NÉMETH Imre 1979. belenevelődés [címszó]. In: ORTUTAY Gyula (szerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon. Első kötet. A–E.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 243–244. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/b-71FB5/belenevelodes-7207F/>. (2025. 06. 08.)
- Pannon RTV 2017. november 18. *40 éves a bajsai Testvériség Művelődési Egyesület.* (2025. 03. 24.) <https://pannonrtv.com/rovatok/kultura/40-eves-bajsai-testveriseg-muvelodesi-egyesulet>.
- PLOHL Krisztina 2023. Díjazott kézműveshely Bajsán. A gyékényfonás fortélyai. In: *Pannon RTV Online*, 2023. november 8. <https://pannonrtv.com/rovatok/tarsadalom/dijazott-kezmuvesmuhely-bajsan-gyekenyfonas-fortelyai>. (2025. 06. 08.)
- SZUHANKÓ Ruzsena 2019. *A „Bajsai Etno Ház” paraszti hímzései.* Magánkiadás, Bajsa
- T. P. 2022. Szlovák tájház nyílt Bajsán. In: *Magyar Szó Online*, 2022. június 21. <https://www.magyarso.rs/vajdasag/topolya/a.35250/Szlovak-tajhaz-nyilt-Bajsan>. (2026. 01. 16.)
- T. P. 2024. Két évtized a hagyományápolás szolgálatában. Kézműves-foglalkozásokat oktatnak Bajsán. In: *Magyar Szó Online*, 2024. február 2. <https://www.magyarso.rs/vajdasag/topolya/a.303438/Ket-evtized-a-hagyomanyapolas-szolgalataban>. (2025. 06. 08.)
- TERÉNYI Annamária é. n. *Bajsa* (ez az írás a Határon Túli Magyarok Információs Központjának honlapján [www.htmik.hu] jelent meg a *Bemutatom a lakóhelyem* című rovatban). Forrás: <http://www.bajsa.net/letoltesek/bajsa.pdf>. (2025. 06. 10.)

ABSTRACT • The study examines the issue of preserving and transmitting traditions and folk culture within a community through the presentation of a specific life path. At its centre is a married couple whose work spanning several decades has played a significant role in shaping the cultural life of the local community, as well as in the living transmission of traditions. The aim of the study is to explore how informal learning is realized through tradition-preserving activities and how everyday practice becomes one of the most important arenas of knowledge transmission. – The study also argues that transmission of traditions cannot take place exclusively within institutional frameworks. The theoretical framework of the paper is based on the principle of enculturation, which describes how individuals become carriers of the norms, customs, and value systems of a community. This process is examined through the example of the Szuhanko couple, as their life story clearly demonstrates how one can become a natural transmitter of traditions, not merely through conscious decision-making, but through inner conviction and lived practice.

KEY WORDS • **life history, local culture, transmission of tradition, enculturation**

SAŽETAK • Studija ispituje pitanje očuvanja i prenošenja tradicije i narodne kulture u okviru zajednice kroz predstavljanje jednog konkretnog životnog puta. U središtu pažnje nalazi se bračni par čiji višedecenijski rad ima značajnu ulogu kako u oblikovanju kulturnog života lokalne zajednice, tako i u živom prenošenju tradicije. Cilj istraživanja je da se otkrije na koji način se ostvaruje neformalno učenje tokom aktivnosti očuvanja tradicije i kako svakodnevna praksa postaje jedan od najvažnijih nivoa prenosa znanja. – Studija također tvrdi da se prenošenje tradicije ne može ostvarivati isključivo u institucionalnim okvirima. Teorijski okvir rada zasniva se na principu enkulturacije, koji opisuje kako pojedinac postaje nosilac normi, običaja i vrednosnog sistema zajednice. Ovaj proces istražujem na primeru bračnog para Suhanko, jer njihov životni put jasno pokazuje kako neko može postati prirodni prenosilac tradicije, ne samo kroz svesnu odluku, već i kroz unutrašnje uverenje i živu praksu.

KLJUČNE REČI • **životna priča, lokalna kultura, prenošenje tradicije, enkulturacija**

Beérkezés időpontja: 2026. január 18.

Elfogadás időpontja: 2026. január 31.